

Milorad PAVIĆ, RAĐANJE NOVE SRPSKE KNJIŽEVNOSTI. ISTORIJA SRPSKE KNJIŽEVNOSTI BAROKA, KLASICIZMA I PREDROMANTIZMA, Beograd 1983, str. 631.

Srpska književna historija doživjela je u poslijeratnom periodu pravi procvat, ako se usporedi s onim što je naslijedila odranije. Skerlićeva velika sinteza pojavila se 1914. kao djelo fundamentalne vrijednosti, ali se na neki način i negativno odrazila na dalji razvoj srpskih književnopovijesnih istraživanja. Dugo vremena shvaćana kao zadnja riječ o srpskoj književnosti do 1914, »Istorija nove srpske književnosti« na više je načina kočila pojavu novih sintetskih radova: uspoređujući se sa Skerlićem, književni historičari kao da se nisu usuđivali oblikovati sintetske ocjene o novijim zbivanjima; nakon Skerlićeva potcjenjivanja i totalnog zapostavljanja stare srpske književnosti, o književnom stvaralaštvu prije XVIII st. kao da nije ni trebalo govoriti, a XVIII i XIX st. kao da su sa Skerlićem bili dobili svoju konačnu ocjenu. Međutim, suvremena književna povijest postupno je počela pokazivati da se o srpskoj književnosti još mnogo toga moglo istražiti i reći; za redom su se pojavljivali književnopovijesni radovi i pokretale različite edicije, koji su novim saznanjima upotpunjavali ili mijenjali sliku o tisućljetnoj književnoj baštini. Ne spominjući ostalo, dovoljno je ukazati samo na književnopovijesne sinteze koje su se od kraja šezdesetih godina naovamo počele objavljivati: do danas smo dobili dvije knjige o staroj srpskoj književnosti (M. Kašanin i D. Bogdanović), o razdoblju baroka (M. Pavić), o klasicizmu (M. Pavić, s načelnim osvrtom i na predromantizam), o romantizmu (M. Popović, tri knjige), o poslijeratnoj srpskoj književnosti (P. Palavestra), a potkraj 1983. tiskan je i pregled cjelokupne srpske književnosti J. Deretića.

Ovom prilikom skrećemo pažnju samo na knjigu Milorada Pavića »Rađanje nove srpske književnosti. Istorija srpske književnosti baroka, klasicizma i predromantizma«, Beograd 1983, koja također ulazi u taj osnovni fundus književne povijesti. Knjiga je podijeljena na dva velika dijela (Barok, te Klasicizam i predromantizam), s cijelim sustavom manjih i većih poglavlja i glava posvećenih zasebnim problemima, s posebnim glavama o usmenoj književnosti, napomenama i osnovnom literaturom, bio-bibliografskim prilozima o važnijim piscima, te Predgovorom i Registrom (imena). Kako je autor naglasio u »Predgovoru«, djelo je nastalo na osnovi njegovih već ranije objavljenih knjiga o baroku (1970) i klasicizmu (1979), te njegova priloga o tim stilskim formacijama pripremljenog za IV tom »Istorije srpskog naroda«. Knjiga se — kako autor i sâm kaže — oslanja i na njegova nova saznanja, te saznanja drugih istraživača do kojih se u međuvremenu došlo. S druge strane, pripremanje pregleda književnog stvaralaštva jednog doba za ediciju kakva je »Istorija srpskog naroda« moralo je Pavića navesti i na novu koncepciju u iznošenju književne građe o kojoj je riječ, pa je i u tome učinjen pomak u odnosu na ranije dvije monografije. Pri tome osobito va'ja skrenuti pažnju na potpuno novo poglavlje o predromantizmu, koji je Pavić samo donekle bio obuhvatio u knjizi o klasicizmu iz 1979, onoliko koliko se ta stilaska formacija razvijala paralelno s klasicizmom i koliko je bilo međusobnih utjecaja i prepletanja.

Inače, Pavićevo »Rađanje nove srpske književnosti« nadovezuje se na »Istoriju stare srpske književnosti« (1980) Dimitrija Bogdanovića, u prvom redu s obzirom na načela periodizacije srpske književnosti, a zatim i po tome što su jezgre obje knjige vezane uz izdavački pothvat Srpske književne zadruge na višetomnoj sintezi »Istorija srpskog naroda«.

Kad je riječ o periodizaciji, ponajprije i treba istaći da je Pavićev pristup srpskoj književnosti XVIII i početka XIX st. kvalitativno različit od Skerlićeva.

Odbacujući načelo po kojem je Skerlić XVIII st. imenovao kao doba prosvjetiteljstva, Pavić govori o baroku (i rokokou) te klasicizmu i predromantizmu, opredjelivši se za literarno-umjetničke kategorije kao mjerilo periodizacije. Zbog toga se, nužno, i njegov opći pristup literarnom stvaralaštvu doba koje razmatramo suštinski razlikuje od Skerličeva, inače općenito prihvaćenog. Pavić na potpuno nov način vrednuje pojedinačne literarne pojave i ukupni tok književnih kretanja, osobito u odnosu na obilježja evropske književne produkcije dotičnih epoha, pa se u njegovim knjigama dobiva neočekivano (s obzirom na prihvaćenoga Skerlića) nova i na suvremenim načelima postavljena slika geneze srpske književnosti i pojedinačnih doprinosa u njoj.

Kako je već rečeno, poglavlje o predromantizmu (gotovo trećina knjige) prvi se put pojavljuje pred čitaocima, pa zato zaslužuje osobitu pažnju, a isto tako i bio-bibliografski prilozi o važnijim piscima koji u prve dvije Pavićeve knjige nisu bili izdvojeni. U odnosu na te ranije objavljene knjige, osobito na veliku monografiju o baroku, »Rađanje nove srpske književnosti« može u široj praksi naići na lakšu recepciju. Preglednija i sažetija, Pavićeva knjiga sintetski je povijesni pregled razdoblja u srpskoj književnosti koje je, zbog svoje složenosti i slojevitosti, inače vrlo teško bilo dobiti u zaokruženoj slici, i u kojem su mnoge vrijednosti naprosto ostajale neotkrivene, valorizirane neodgovarajućim mjerilima.

Mirjana Strčić

**J. DENNIS WILLIGAN — KATHERINE A. LYNCH, SOURCES AND
METHODE OF HISTORICAL DEMOGRAPHY. Academic Press.
New York 1982, XVI + 506.**

Knjiga Willigana i Lynchove dosad je najopsežniji i najtemeljitiji uvod u područje povijesne demografije, discipline koja poslije drugoga svjetskog rata dobiva sve više pristalica. Zato prikazom ove knjige želimo ne samo da ukažemo na poglede autora već i pobudimo interes za ovo, u nas ponešto zanemareno područje interesa povjesničara.

Povijesna demografija srazmjerno je nova znanstvena disciplina, smještena granično prema Povijesti, Demografiji i Ekonomiji. Ona je u svojoj biti studij stanovništva u prošlosti, sa dva glavna cilja: da rekonstruira demografske karakteristike stanovništva u prošlosti i objasni uzroke i posljedice tih karakteristika.

Demografska istraživanja dijele se u dvije grupe. U najužem, tehničkom smislu te riječi, ona se ograničavaju na činjenice, orpljene iz mnogih izvora, a koje govore o veličini stanovništva, njegovoj dobnoj strukturi, rađanju i umiranju, selidbama i naseljavanju. Takva istraživanja, u pravilu, malo obrađuju veze sa drugim nedemografskim fenomenima ili povijesnim kontekstom. Na drugoj su strani ona demografska istraživanja koja teže da utvrde i analiziraju uzročne veze između formalnih demografskih karakteristika neke zajednice i drugih fenomena koji su te ljude okruživali — od povijesnih zbivanja i ishrane do ljudske biologije i socijalne psihologije.

Poslije drugoga svjetskog rata težište je radova povijesne demografije bilo prvenstveno na rekonstrukciji kretanja stanovništva u prošlosti, na nivou nekog užeg područja ili neke zemlje u cjelini. Tražile su se spoznaje ili o veličini i obliku naselja ili o obitelji i njenoj strukturi, kako bi se na taj način stekle činjenice i stvorila baza za objašnjenje odnosa između demografskih fenomena i ostalih oblika ljudskog života. Međutim, u posljednjih desetak godina težište se pomjeralo

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

IZDAVAČ: Savez povijesnih društava Hrvatske

REDAKCIJSKI ODBOR

Ivan KAMPUŠ
Bernard STULLI
Jaroslav ŠIDAK

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Jaroslav ŠIDAK

KOREKTOR

Branko ERDELJAC

Adresa uredništva:

Savez povijesnih društava Hrvatske
Zagreb, Filozofski fakultet, Ul. Đure Salaja 3
Časopis izlazi jednom godišnje

Pretplate i narudžbe šaljite na adresu:

Savez povijesnih društava Hrvatske, Zagreb, Krčka 1

Cijena ovog broja iznosi 800 din.

Izdavanje časopisa sufinancira

Samoupravna interesna zajednica za znanstveni rad SRH — VII.

Tisak Štamparskog zavoda »Ognjen Prica« u Zagrebu — svibanj 1985.